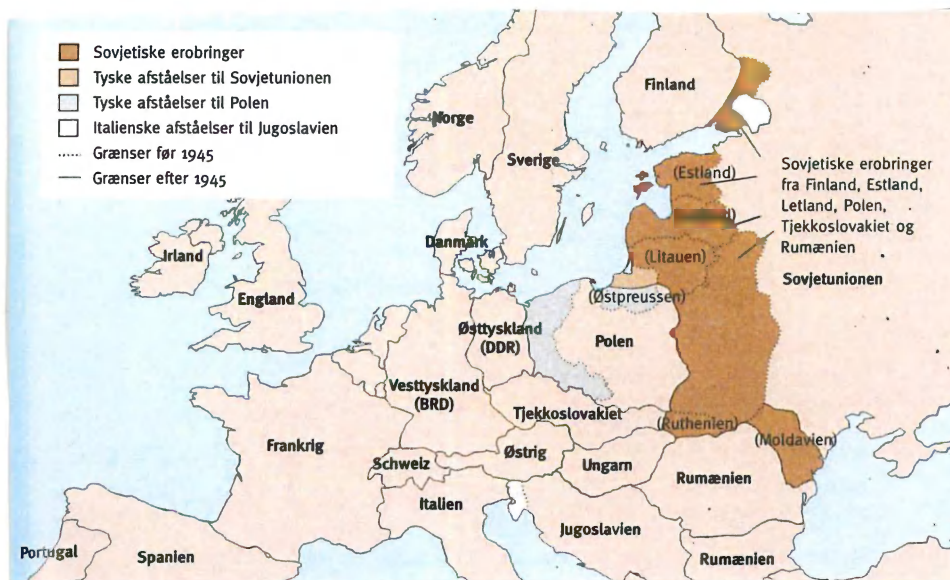

I februar 1945 mødtes de allierede i Jalta på Krim for at aftale retningslinierne for verdens reorganisering efter sejren. Diskussionerne fortsatte i Potsdam i Tyskland i sommeren 1945. Tyskland skulle deles i besættelseszoner, og sejrherrenerne skulle i fællesskab arbejde frem mod en genopbygning af et demokratisk og afnazificeret Tyskland. Landet skulle betale krigsskadeserstatninger og afstå den østlige del til Polen, som til gengæld skulle afstå sin østlige del til Sovjetunionen. På amerikansk foranledning enedes man om at arbejde for demokratiske styreformer overalt i Europa og om at oprette en verdensorganisation, FN. Endelig be-

sluttede man på Jaltakonferencen, at så snart Tyskland var slået, skulle Sovjetunionen gå i krig mod Japan. Dette sidste fik aldrig nogen praktisk betydning, fordi USA afgjorde stillehavskrigen med atombomberne, før Sovjetunionen fik sine styrker gjort klar. USA var derfor alene om at slutte fred med Japan, som fik en demokratisk forfatning efter amerikansk ønske og forskrift. Både i Tyskland og i Japan valgte sejrherrenerne at behandle de besejredes ledere som forbrydere. De blev stillet for en domstol og dømt for krigsforbrydelser. I Tyskland i Nürnberg, i Japan i Tokyo. Men denne afslutning forsøgte man at tage størst mulig afstand til de besejrede regimer og ideologier. De var ikke ligeberettigede partnere, som man kunne slutte fred med. De var forbrydere som skulle retsforfølges.

Europa efter 2. verdenskrig.

Fredsslutningen og “Den kolde Krig”

2. verdenskrig var vundet gennem en alliance mellem to forskellige samfundssystemer. Den sovjetiske kommunisme og den vestlige kapitalisme, et totalitært system i samarbejde med et demokratisk system. Efter krigen havde man de bedste intentioner om at fortsætte det gode samarbejde. Nogle steder lykkedes det, men modsætningerne endte med at være for store, og i stedet endte man i årtiers “kold krig”.

Problemerne begyndte så snart man skulle gennemføre principperne for freden i Europa.

For Polens vedkommende havde man f.eks. aftalt, at der skulle udskrives demokratiske valg. Man hvad betød det? Og hvem skulle stå i spidsen for landet, indtil valget var afholdt? Polen var befriet af Den røde Hær, og med sig til landet havde denne en gruppe polske kommunister, som man indsatte som regering. Vestmagterne havde forventet, at den regering, som var flygtet til London i forbindelse med det tyske angreb, ville blive anerkendt som den rigtige polske regering. Efter lange forhandlinger fik man dannet en regering med repræsentanter for begge lejre, men det lovede frie valg blev

aldrig afholdt. Først i 1947 blev der holdt valg, men ikke ét som levede op til vestmagternes krav, og i 1950 fik Polen en forfatning efter sovjetisk model. Det forenede polske Arbejderparti fik en status som Det kommunistiske Parti i Sovjetunionen.

Allerede længe inden da havde vestmagterne indset, at de havde tabt slaget om Polen. Da nogenlunde samme udviklingstendenser kunne ses overalt, hvor Sovjetunionen havde sine tropper stående – Bulgarien, Rumænien, Ungarn – voksede nervøsiteten for Sovjetunionens hensigter. Da kommunisterne tog magten ved et kup i Tjekkoslovakiet i 1948 og da kommunisterne vandt borgerkrigen i Kina i 1949, var selv den sidste vestlige politiker overbevist

Seagram Building, Manhattan. 1958.

Ludwig Mies van der Rohe var en af modernismens førende arkitekter: "Less is more" blev modernismens slogan. Hermed ben- viste man ikke til bygningernes størrelse, men til den gennem- førtthed, man tilstræbte i detaljerne. Hver enhed skal være gen- nemtænkt, både som del for sig og som en lille brik i det store bil- lede. Herefter kan man godt overlade det til industrien at pro- ducere helheden.

om. at man stod overfor en målbe- vidst verdenskommunistisk bevægelse, styret fra Moskva, som havde til hensigt at underlægge sig hele verden.

Sovjetunionen så problemerne på en anden måde. Man ville først og

fremmest sikre sig i lang fremtid mod nye angreb udefra, hvilket betød, at Tyskland skulle under kontrol. Men i Tyskland bestemte man ikke selv.

Tyskland

Postdamtafterne tvang Sovjetunionen til at arbejde sammen med vestmagterne om Tysklands fremtid. For at gardere sig mod en uheldig udvikling i Tyskland måtte man sikre sig loyale stødpudestater i grænseområdet i Østeuropa. Kommunistiske regeringer var den sikreste løsning.

Dernæst var Sovjetunionens mål at sikre sig, at Tyskland betalte krigsskadeserstatninger for de enorme ødelæggelser, som krigen havde påført Sovjetunionen siden 1941.

Hermed var man inde i den type krav og ønsker, som krævede, at man blev enige med vestmagterne. Overordnet set var der ingen grund til uenighed. Krigsskadeserstatningerne var skrevet ind i Potsdamtaften.

Men forhandlingerne viste, at man ikke var enige om, hvornår Tyskland skulle betale. Sovjetunionen ønskede penge nu og hér. USA – og med dem England – havde et andet standpunkt. Amerikanerne huskede tydeligt, hvordan overdrevne krav om krigsskadeserstatninger fra Tyskland havde tvunget USA til at betale to gange efter 1. verdenskrig (se s. 135). Det ønskede man ikke gentaget. USA ville derfor ikke gå med til, at Tyskland skulle betale, før landet havde råd til at betale, og det betød, at den tyske genopbygning kom før alt andet. USA ville derfor begynde med at samle Tyskland til en fælles

økonomi med henblik på at få handel, produktion og investeringer i gang. Det så Sovjetunionen på sin side som et forsøg på at styrke Tyskland, mens Sovjetunionen stadig var svækket af krigen. Forhandlingerne om Tysklands økonomiske samling brød derfor sammen, og i 1947 tog USA og England konsekvensen. De lagde deres to zoner sammen til en økonomisk enhed, som Frankrig kort efter sluttede sin zone til. Denne vestlige økonomiske fælleszone fik en ny møntenhed, men østzonen bevarede den gamle mønt. Sovjetunionen svarede igen ved at afbryde den økonomiske kontakt med de andre dele af Tyskland og ved at rydde deres zone for industrielle anlæg, som

blev skilt ad og transporteret til Sovjetunionen. På den måde fik Sovjetunionen nogle krigsskadeserstatninger, men grunden til Tysklands deling blev samtidig skabt.

Sammenholdt med udviklingen i Østeuropa betød den økonomiske deling af Tyskland, at forhandlingerne om landets samling blev præget af skepsis og mistro. Sovjetunionen spurgte sig selv om vesten i virkeligheden var ude på at genopbygge et stærkt Tyskland, som kunne holde Sovjetunionen stangen. I vesten blev man mere og mere overbevist om, at Sovjetunionen forsøgte at snyde sig til kontrol over Tyskland og ønskede at bruge det som løftestang for en

kommunistisk magtovertagelse i hele Europa.

Hvis Tyskland skulle samles, skulle der være frie valg, og der skulle skrives en ny forfatning. Det var både øst og vest enige om. Men hvad skulle komme først? Vestmagterne ville have frie valg til en forsamling, som skulle skrive en ny forfatning.

Man var temmelig sikker på, at næsten alle tyskere ville stemme på politikere, som støttede en vestlig samfundsmodel. Sovjetunionen ville omvendt have repræsentanter for besættelsesmagterne til at skrive forfatningen og bestemme reglerne for valgets afholdelse. Det sidste var også et diskussionspunkt. Potsdamaftalen hav-

de bestemt at Tyskland skulle "afnazificeres". Da næsten alle tyskere havde været medlem af det nazistiske parti – det var nærmest et uafviseligt krav under Hitler – brugte Sovjetunionen afnazificeringsparagraffen til at foreslå udelukkelse af utallige personer fra retten til at deltage i det politiske liv. Vesten opfattede dette som et skjult forsøg på at udelukke alle, som ikke var kommunistiske sympatisører fra at stille op til valgene. Vesten fortolkede omvendt afnazificeringsparagraffen meget snævert. De skyldige var blevet straffet ved dommene i Nürnberg. De øvrige tyskere var almindelige borgere og skulle selvfølgelig have ret til at deltage i landets demokratiske genopbygning.

Diskussioner af denne type fortsatte helt frem til midten af 1950'erne, men ingen af deltagerne havde efterhånden noget håb om et resultat. I praksis gjorde de nemlig noget helt andet. Efter Kinas overgang til kommunistisk styre og efter Sovjet-

unionens første atombombesprængning i 1949 besluttede vestmagterne at danne en tysk regering i deres tre besættelseszoner og samtidig oprette en ny stat – Bundesrepublik Deutschland (BRD). Sovjetunionen svarede igen ved også at gøre sin zone til en stat – Deutsche Demokratische Republik (DDR). De to tyskelande deltog i alle de organisationer, som hver side opbyggede.